

Ble a phryd gallaf edrych

Gellir dod o hyd i falwod bandiog (*Cepaea nemoralis* a *Cepaea hortensis*) mewn bron pob rhan o'r DU ble mae malwod fel arfer yn bresenol. Ble mae'r pridd yn asidig neu'n fawnog, nid oes digon o galsiwm ar gael i alluogi i malwod wneud eu cregyn, felly osgowch manau o'r fath.

Mae malwod fwyaf gweithgar ac yn hawdd dod o hyd iddynt pan mae amgylchiadau yn gynnes a tamp. Felly, byddwch ond yn dod o hyd iddynt yn ystod y gwanwyn a'r haf (Diwedd Mawrth – Diwedd Medi).

Adegau da i ddod o hyd i malwod yw yn ystod neu ar ôl glaw yn y bore cynnar pan bydd gwlith ar y glaswellt.

Gellir dod o hyd i *Cepaea* mewn amrywiaeth o gynefinoedd gan gynnwys coetiroedd, tir prysg, mewn ac o dan gwrychoedd, mewn llystyfiant llysieuol tal megis darnau talan poethion, mewn gwair hir a byr neu mewn llwyni gardd. Maen't yn gynyddol gyffredin mewn nifer o ddinasoedd.

Adnabod y rhywiogaeth cywir

Mae dau rywiogaeth wahanol o *Cepaea*. Byddem yn hoffi i chi gyfri'r gwahanol fathau (al elwir yn morffs) o'r malwen min brown (*Cepaea nemoralis*) a'r malwen min gwyn (*Cepaea hortensis*).

Min Brown

Cymerwch olwg ar y lluniau ar y dde o'r gwahanol rywiolgaethau o falwod mwy a fyddwch efallai'n dod o hyd iddynt â *Cepaea*.

Min gwyn

Rydym ond eisiau i chi hela am falwod sy'n oedolion, gan nad oes gan falwod ifanc min gwefus sydd wedi ffurfio'n llawn. Heb gwefus sydd wedi ffurfio'n llawn mae'n gwneud hi'n anodd iawn i fod yn sicr i pa rywiolgaeth maent yn perthyn.

Sut a beth i'w gofnodi

Mewn ardal eang o gae chwarae ysgol, chwiliwch ardal o thua 20m X 20m, gan edrych o dan dail a mewn manau cuddio eraill.

Os ydych yn samplu gwrychoedd, neu ar hyd llwybr yna chwiliwch ar draws ymestyniad o 30m.

Gallwch samplu gymaint o ardaloedd ag y mynwch. Cadwch y cofnodion ar gyfer pob ardal ar wahan a cofnodwch y lleoliad ar bob gan ddefnyddio enw lleoliad. Ceir mapiau a lluniau lloeren ar y wefan Evolution MegaLab sy'n ei gwneud hi'n hawdd iawn i ddweud wrthym ble gasglwyd y samplau.

Y DDAU RYWIOGAETH O *CEPAEA* A'R RHYWIOGAETHAU MAWR ERAILL A ALL GAEL EU CANFON Â NHW

Cepaea hortensis

Fel arfer â min gwyn. Gall oedolion fod cynlleied a 14mm ar draws eu cragen, ond mae 17-20mm yn fwy cyffredin. Gellir canfod rywiogaethau mwy, on ble mae'r rhywiogaethau'n cyd fwy â *C. nemoralis*, mae'n llai.

Cepaea nemoralis

Fel arfer a min tywyll. Gall oedolion fod cyn lleied â 17mm ar draws y cragen, fel arfer maen't rhwng 20-24mm. Mae rhai manau ble ceir cregyn mwy, 26mm neu fwy.

Arianta arbustorum

Ffurf arferol

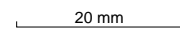

Ffurf melyn

Bogail tebyg i hollt bach iawn

Yn well ganddo lleoliadau mwy gwlyb nag *Cepaea* ar gyfartaledd, ond yn aml yn byw yn yr un safleoedd. Mae'r cragen yn aml amrywio mewn lliw o brown tywyll i melyn, a gall fod band tywyll yn y canol neu beidio. Ceir bogail tebyg i hollt, a mae maint y min yn fwy crwn na'r *Cepaea*. Mae'r cragen fel arfer yn frith neu'n frychniog mewn *Cepaea*.

Mae'r lluniau'n gymharol i raddfa, ond cofiwch bod maint yn amrywio. Mae patrwm cragen a lliw hefyd yn amrywio.

2. Sut i hela malwod bandiog

Dechreuwch ar un pen/ymyl eich man dewisiol a gweithiwch yn systematig ar ei draws. Wrth l chi gynd yn eich blaen cofnodwch pob *Cepaea* a byddwch yn eu canfod â tic fertigol yn y blwch perthnasol ar y daflen cofnodi.

Er enghraifft, IIII ar gyfer 4 malwen. Caiff y 5ed malwen ei gofnodi gyda llinell fertigol drwy'r pedwar tic, fel hyn IIII ac yna cychwynwch eto gyda ticiau fertigol. Er enghraifft, dylid nodi 7 malwen fel hyn: IIII II ac yna deg fel hyn IIII-III. Pan fyddwch wedi cwblhau eich chwiliad ysgrifenwch y cyfansymau o bob morff yn y blychau darparir. Os dychwelwch y malwod i'r manau a gawsoch hyd iddynt ni fyddant yn cael eu niweidio o'u llawio.

Anelwch l gasglu 50 **oedolyn** *Cepaea* os gallwch, ond gall sampl o cynlleied a 5 neu 6 fod yn ddigon os dyma'r oll gallwch ddod o hyd iddynt. (Os yw amgylchiadau yn rhy sych gallwch wastad ddod yn nol yn hwyrach i gwblhau'r sampl).

Gallwch gofnodi malwod byw NEU farw, byn belled a bod y cregyn gwag yn edrych yn gymharol ffres. Anwybyddwch unrhyw gregyn gwag sy'n amlwg wedi hindreulio o ran golwg.

Lliw cragen: Gall hyn fod yn eitha ystrywgar, yn enwedig wrth wahaniaethu rhwng pinc a brown. Y dull gorau i wahaniaethu yw i edrych ar ochr waelod y cragen, mae cregyn brown yn frown gyda naws piws ysgafn tra nad oes gan rai pinc y piws.

Patrwm cragen: Nid oes gan cregyn ni fand unrhyw ôl band o gwbl, mae gan cragen un band un band amlwg eithaf cul ond weithiau maent wedi ymdoddi mewn i un band llydan iawn neu gallai rannau o'r band fod ar goll. Dylai'r mwyafrif o gregyn di-fand neu un fandiog gael eu nodi'n ddi-fand yn yr arolwg hwn..

Canfod mwy

Am ragor o wybodaeth adnabod manylach, cerwch i adran adnabod y wefan.

Nid yw malwod yn niweidiol ond mae'n ddoeth i gymryd gofal doeth pan allan yn y maes, gweler yr adran Cyfarwyddiadau neu'r daflen cofnodi ar gyfer rhai pethau y dylid ei wneud a beth na ddylid ei wneud.

Unwaith eich bod wedi cwblhau eich taflen gofnodi, cerwch i wefan Evolution MegaLab a nodwch eich canfyddiadau. Ceir cyfarwyddiadau ar sut i wneud hyn ar y wefan.

Felly cerwch i wefan Evolution MegaLab i nodi eich canfyddiadau:

www.evolutionmegalab.org

Cornu aspersum (malwen yr ardd)

Dyma'r "malwen gardd" gyffredin ym Mhrydain, a mae'n bodoli'n gyffredinol yn rhannau Gorllewinol neu Mediteranaidd Ewrop, ond dim pellach i'r dwyrain. Mae ganddo gwedd priodweddol i'r cragen.

Theba pisana

Bogail
bach

Mae'r cragen yn wyn, yn aml a nifer o bandiau troellog fwy tywyll ac smotiog. Bydd oedolion yn aml yn gorffwys mewn niferoedd mawr rhan o'r ffordd i fyny planhigion. Mae ganddo fogail bach ond aweladwy.

Monacha cantiana

Bogail

I'w ganfod yn aml ochr yn ochr â *Cepaea*. Mae ganddo bogail amlwg hyd yn oed pan yn oedolyn. Mae ei gragen yn wynaid, yn aml â agwedd coch tu ol i geg y cragen.

Cernuella virgata

Bogail

Tebyg iawn o ran ei siap i *Cepaea*, ond noder y bogail a gwaelod crown i geg y cragen.

20 mm

Mae'r lluniau yn gyffredinol i raddfa, ond cofiwch bod meintiau'n amrywio. Mae lliw a patrwm cregyn hefyd yn amrywio.